

Bon-BOM

2021. december | A Bolyai Önképző Műhely lapja | 11. évfolyam 3. szám

Kunt Anna karácsonyi képeslapjai
(az alkotó bemutatkozása a 10. oldalon)

Fehér Luca

Egy hagyományos Luca-napi jelmez segíthet jobban megérteni a természetfeletti nőalakot.

Legkorábbi emlékem a jeles napról az iskolánkban tartott Luca-napi zsidvásár, ahol fillérekből lehetett kincseket kapni. Számomra Luca ekkor még csak egy furcsa hangzású név, amit egyetlen lány viselt iskolánkban. A hagyományörző előadásokon még látható jelmezes kutyolás a tyúkok és tojásaik sokasodását, no meg az emberi termékenységet célozza, olykor pajzán szöveggel. A hozzá tartozó „varázsének” így kezdődik: *Luca, Luca kity-koty, kity-koty / Galagonya kettő, három*. Falun a közelmúltig december 13-án tartották a szokásokat, ám Luca napja egykor napfordulás, tehát jelentős ünnep volt. A ma használt naptárunkat megelőző Julianus naptárban ugyanis a napforduló december 13-ára esett. 1582-ben pápai rendeletre a pontatlan számítás miatt az évezredek alatt elcsúszott dátumokat újra az égitestek állásához igazították, először Itáliában. A naptárban ekkor tolódott előre, s került december 21-ére a téli napforduló.

A néprajztudós szerint:
anyaistennő

Dömötör Tekla néprajzkutató két Lucát feltételez. Az egyik a főleg Itáliában tisztelt katolikus szent, Lúcia, akit „világos”-nak nevez. A másik a magyar, szlovén, szlovák, horvát, osztrák falusiak tuda-

tában élő, „sötét”, boszorkányos Luca. A kettő alakja az említett népeknél egysülve jelenik meg, egyszerre „világos” és „sötét” is. A szokásokat és hiedelmeket vizsgálva, megtalálja Luca eredetét egyrészt Artemisz–Diána–Hekaté, vagy Déméter antik női istenség alakjában, másrészt „barbár” népek, pl. a germánok hasonló kultuszaiban (Perchta, Holle).

Luca nevéből kiindulva pedig eljut Lucinához, a Juno szülésénél is segédkező bábaistennőhöz, akinek ünnepe az antik szemlélet szerinti évkezdésre, tehát a téli napforduló körüli időre eshetett. Dömötör Tekla szerint néhány római tartományban az e vidékre később költözött népek is átvették ezt a képzetet s a mai napig megőrizték a népi tudatban. Mint az emberi születés védelmezője, Lucina a legősibb termékenység-attribútumot hordozza. Így **a mai magyar néphitben szereplő Luca tipikus anyaistennő, a női munka ellenőrzője, a szaporodás patrónusa**. Ünnepe azért éppen a tél közepén tartották, mert a termékenységkultusz mellett a halottkultusszal is összefügg. E kettő együtt az élet megújulását, körforgását jelképezheti.

Felséges Asszony

Egyes helyeken, például a szlovákiai Csölösztőn tetőtől talpig érő hófehér

ruhába öltözve játsszák el Lucát. A fehér szín jelentésének vizsgálata közelebb vihet minket az eredeti képzetekhez.

Több dolog is eszünkbe juthat, ha a fehér szín kapcsolatát keressük a vallás, az istenek, a szentség témakörével. Fehér a miseruhája a keresztény papnak, a lilium Mária kezében, három gyertya az adventi koszorún. A görög mítoszokban fehér például a Poszeidon által Krétára küldött bika, vagy Io istennő tehén képmása. A magyar mondavilágban Fehér Ló, és persze Fehérlófia. Fehér a menyasszonyi ruha, magyar nyelvű városnevek pedig arról árulkodnak, hogy a „fehér színű palota” egykor a legfontosabb politikai és vallási központja lehetett egy adott területnek (Székes-, Nándor-, Gyulafehérvár).

Napfordulóhoz igazított ünnepe miatt a fény is Luca attribútuma, s így rokonságba hozható vele például Brigid. Ő a bölcsesség, a költészet, a gyógyítás és a háziállatok kelta patrónája, aki gyertyaszentelőkor tartott ünnepe révén kapcsolódik a fényhez. Neve az indoeurópai *magas* (felső), *felemelkedni* jelentésű szavakból származtatható. Xavier Delamarre francia nyelvész az indoeurópai hajnalcsillag istennő továbbélését látja benne. Véleményem szerint Lucára, termékenységvarázsló szerepében, a fennmaradt kárpát-medencei Vénusz-ként tekinthetünk. A Luca szó szláv gyökere is a fényre utal, a *luč* a fáklya készítésére alkalmas fenyőfélélt jelenti.

Robert Graves említ egy mondát, miszerint Anglia régi latin neve, Albion az istennő egyik megtestesülésének, Albinának a nevéből ered. Albina (ahogy

Luca-napi fehér leples alakoskodók Csölöztőn.
Karácsony Molnár Erika felvétele (engedélyezett felhasználású fénykép a www.sulinet.hu portálról)

például az Alpok is) az indoeurópai *fehér*, vagy a nem indoeurópai *hegy*, *magaslat* szóból származik az Online Etymology Dictionary alapján. Xavier Delamarre a gall nyelvet vizsgálva azt írta, hogy eredetileg a felső, a látható világot jelentette, az alsó világ, azaz az alvilág ellentétéként. Úgy gondolom, hogy Britannia a parti sziklák fehér színe, vagy a sziget óceánból (alvilágból) való kiemelkedése miatt a túlvilág szimbóluma (amelyet ekkor már a magasba helyeztek) esetleg halottkultusz helyszíne lehetett. Fehér (görögül Leuce) a neve annak a fekete-tengeri szigeteknek is, ahol az ott eltemetett Achilleus szel-

lemétől lehetett jóslatot kérni. Ahogy az Olympos isteni lakóhely, úgy az Alpok magas, hóval fedett csúcsai is szent területek voltak. Ősi, vallásos jelentőségű tehát a *fehér* és a *magasság* szavak. A felséges királyom (királynőm) megszólítás is az uralkodó hagyományos isteni voltából, felső világban is érvényes, mennyei hatalmából származhat. Arra következtethetünk tehát, hogy Luca eredeti alakjának egyik állandósult jelzője a *felséges* lehetett.

A Luca napján ünnepelt természetfeletti nőalak talán a boldog túlvilág, az örök fény országának úrnőjeként a lelkek menybe jutásáért is felelős volt. A korabeli ember világképünkben betöltött ezen szerepét a kereszténység mennybéli atyaistene vehette át, legfontosabb ígéretével, az örök élettel együtt.

Felhasznált irodalom:

Dömötör Tekla, *A népszokások költészete*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1974.

Robert Graves, *The White Goddess: A Historical Grammar of Poetic Myth*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 1966.

Xavier Delamarre, *Dictionnaire de la langue gauloise (2nd ed.)*, Errance, 2003. (A Wikipedia Albion szócikkből idézve)

Online Etymology Dictionary – Albania (www.etymonline.com)

Wikipédia: Gergely naptár, Albion, Brigantia

Fénykép: tudasbazis.sulinet.hu/hu/muvesztek/muveszettortenet/neprajz-unnepek-es-nepszokasok/nevnapok-es-nepszokasok-1/luca-napi-feher-leples-alakoskodas

Héra Bálint

Az évzáró vacsora vendége: *Kim Shinhung*

Shynhyung a dél-koreai Hankook egyetemen végzett magyar szakon, majd az ELTE-re jött, ahol nyelvészetből doktorál. Témája: a koreai és a magyar udvariassági összevetése. Megkérdeztük, hogy számára mi a leginkább meglepő a magyar kultúrában?

– A konfucionista dél-koreai kultúrában nagyobb a vertikális, vagyis függőségi kapcsolatok jelentősége, tisztelete. Ezeknek jelentősége van minden érintkezésben, a családi kapcsolatokban, az egyetemi órán. Ezért a koreai ember nagyon udvariasan közeledik. Hasonló az udvariasság nyelvhasználata, mindkettőben a szempont az emberek közötti távolság. A magyar kultúrában elsőre meglepő volt számomra az egyetemi tanárok lazasága, valamint szokatlan az, hogy sok magyar család felbomlik, s például bemutatja valaki nekem a második feleségét.

„Bátorságot jó szívvel ajánlok”

Gózon Ákos a tehetséggondozásról, a 75 éves Élet és Tudományról, valamint a bátorságról

Gózon Ákos tudományos újságíró, az Élet és Tudomány főszerkesztője 2021-től a Bolyai Műhely Alapítvány kuratóriumának elnöke. Miért vállalta el ezt a feladatot?

GÁ: Régóta ismerem a Bolyai Önképző Műhely és az Alapítvány munkáját: közel másfél évtizede van kapcsolatomban a Magyar Tehetséggondozó Szervezetek Szövetségével, s ott, a MATEHETSZ-nél sokszor szóba került pozitív és követendő példaként az itt folyó munka. Mindig is tetszett az a komplex szemlélet, ahogyan az

Alapítvány vezetői és mindenkori tagjai a műveltséghez, a tudáshoz közelítenek: a különféle tudományos és művészeti részterületek együttműködése és közös gondolkodása révén a kultúra egységét keresik.

– *Ma sokat beszélnek a tehetségekről, tehetségfejlesztésről. A BOM zamárdi befogadótáborában is említette, hogy régi kapcsolat fűzi a tehetséggondozás-*

Névjegy: Gózon Ákos újságíró, szerkesztő, az Élet és Tudomány főszerkesztője, 2021-től a Bolyai Műhely Alapítvány elnöke.

hoz. Mit tart e téren a legfontosabbnak? Ebben a tevékenységben milyen lehet a szerepe a Bolyai Önképző Műhelynek?

GÁ: Igen, valóban fontosnak tartom a tehetséggondozást, elsősorban személyes példám, saját pályám tapasztalatai alapján. Már általános iskolában sokat adott nekem a veszprémi magyarországi élet a ma Cholnoky Jenő nevét viselő iskolánkban, a könyvtári

látogatásokkal és különleges, izgalmas feladatokkal. Szintén „kedvezményezettként” tapasztalhattam meg az akkor igen népszerű Kincskereső irodalmi folyóirat nyarankénti szegedi, majd egy időben azzal párhuzamosan működött esztergomi alkotótáborainak semmihez nem hasonlítható szellemi élményét, pezsgését. Aztán később, az Alma Materemből, a Lovassy Gimnáziumból is hasonló emlékeket őrzök: diákszínpadról, énnekarokról – de legfőképpen arról, hogy amikor a magyar nyelvi OKTV-re készültem, miként adtak kézről kézre a felkészítés során a lovassys tanárok, köztük olyanok is rendszeresen foglalkoztak velem, akik soha nem is tanítottak – s e sokoldalú tehetséggondozói megközelítés nélkül biztos, hogy nem tudtam volna megnyerni ezt az országos tanulmányi versenyt. S szerencsére az egyetemen is hasonló tehetségsegítő közösségek vártak: az Eötvös Collegium műhelyeiben vagy az ELTE BTK sokszínű nyelvvelhelyességi, retorikai versenyei során. S ide sorolom még azt a páratlan lehetőséget is, amikor egyetemi hallgatóként több, mint fél évig gyakornokként tanulhattam és dolgozhattam Angliában egy essexi megyei hetilap szerkesztőségében a GAP nevű nemzetközi szervezet mentorprogramjában. A tehetséggondozás terén tehát sokat kaptam sokaktól – s szeretnék a magam módján én is adni a nálam fiatalabbaknak valamit.

– *Tudna-e említeni a saját életéből egy példát arra, amikor egy szerencsés, jó döntést hozott, és az sikeresen alakította a pályáját?*

GÁ: Amikor az említett angliai gyakornoki ösztöndíjamról hazatértem, hamarosan állást ajánlott nekem a Magyar Rádió Irodalmi Osztálya. Sokan féltettek az ismerőseim közül, hogy egyetemi tanulmányaim mellett nem lesz-e túl nagy feladat immár „státuszos” rádiósként dolgozni, lehet-e majd a kettőt egyszerre művelni. Nos, én belevágtam, s nem bántam meg – hasonló bátorságot jó szívvel ajánlok a mai egyetemistáknak, ha előttük is kinyílik az ő nagy lehetőségük kapuja – merjenek belépni rajta!

– *Azt is említette az évnyitó táborunkban, hogy most, 2021 novemberében 75 éves az Élet és Tudomány. A mai informatikai világban milyen helyet foglal el a tudományos ismeretterjesztésben az Élet és Tudomány?*

GÁ: Büszkén valljuk, hogy mind a mai napig a legtöbb magyar nyelvű, a magyar tudományról szóló ismeretterjesztő tartalmat mi kínáljuk az olvasóknak.

– *Milyen megemlékezéssel készülnek erre az alkalomra?*

GÁ: A mostani pandémia nem kedvez az ünnepi rendezvényeknek, ezért egyelőre a saját hasábjainkon ünnepelünk: 75-ös törzsasztal című visszatekintő rovatunkban idézzük fel a legfontosabb állomásokat és témákat a lap életében Szent-Györgyi Albert lapalapításától egészen máig. De szerencsére a nyomtatott lapok teljes évfolyamokban gondolkoznak, így az ünnepi évből még sok hónap van hátra, s reméljük, ha a koronavírus-járvány enyhül, akkor nagyobb szabású rendezvényeket is tervezhetünk majd.

Közszolgálati kulturális-nyelvi értékek és tartalmak

Szakújságíró-tanfolyam, workshop, képzés

A Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda szakújságíró-tanfolyamot, workshopot, képzést hirdet meg. A program célja: A közszolgálatosság meghatározása, a közszolgálati (mínőségi) kulturális és nyelvi tartalmak meghatározása. A közszolgálati nyelvi etalon (elvárás) kérdése. Az ezzel kapcsolatos többféle megközelítés: kulturális (irodalmi, művészeti) és nyelvi példákkal.

A tanfolyam két kategóriában, online valósul meg.

A tanfolyamok tematikája, az előadók és az előadások időpontjai:

Bon-BOM (elsősorban kezdőknek, középiskolásoknak, egyetemistáknak)

Az előadó neve	Az előadás címe	Az előadás időpontja
Minya Károly	A jó stílus	2021. december 2. (csütörtök) 18.00–18.30
Zala Orsolya	Az újságkészítés műhelytitkai	2021. december 9. (csütörtök) 18.00–18.30
Balázs Géza	Műfajelmélet	2021. december 16. (csütörtök) 18.00–18.30
Balázs Géza	Egy jó cikk alapvető ismérvei	2021. december 29. (szerda) 18.00–18.30
Minya Károly	Tipikus nyelvi hibák	2022. január 6. (csütörtök) 18.00–18.30
Minya Károly	Tipikus helyesírási hibák	2022. január 13. (csütörtök) 18.00–18.30
Minya Károly	A bulvárstílus jellemzői	2022. január 20. (csütörtök) 18.00–18.30
Minya Károly	A címadás	2022. január 27. (csütörtök) 18.00–18.30

E-nyelv Magazin (egyetemistáknak, szakújságíróknak)

Az előadó neve	Az előadás címe	Az előadás időpontja
Minya Károly	Ki beszél helyesen? Internetes támogatás a nyelvhasználatban	2022. február 3. (csütörtök) 18.00–18.30
Szayly József	A közszolgálatosság kérdései	2022. február 10. (csütörtök) 18.00–18.30
Arató Balázs	A közszolgálatosság jogi ismérvei	2022. február 17. (csütörtök) 18.00–18.30
Arató Balázs	A sajtó jogi szabályozása	2022. február 24. (csütörtök) 18.00–18.30
Balázs Géza	Az érdekeesség esztétikája (publicisztikai stílus)	2022. március 3. (csütörtök) 18.00–18.30
Balázs Géza	Szakújságírás	2022. március 10. (csütörtök) 18.00–18.30
Minya Károly–Barta Éva	Korrektúra hagyományosan és digitálisan	2022. március 17. (csütörtök) 18.00–18.30
Minya Károly	Nyelvművelő babonák	2022. március 24. (csütörtök) 18.00–18.30

A programhoz kapcsolódik a 2022 márciusában, várhatóan Berettyóújfaluban rendezendő szakmai hétvége.

Mindkét tanfolyam előadásaihoz egy rövid vázlat készül, amelyet a résztvevők minden előadás után megkapnak.

Mindkét tanfolyam Microsoft Teams alkalmazással zajlik le, ennek a belépési linkjét minden jelentkezőnek elküldjük.

A program végén az eredményes résztvevők igazolást kapnak.

Regisztrálni a www.bolyamuhely.hu és az e-nyelv.hu honlapokon lehet!

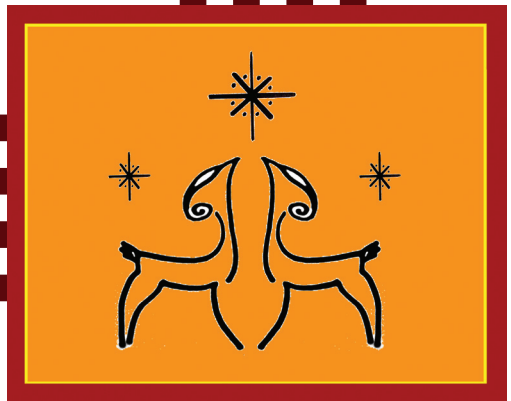
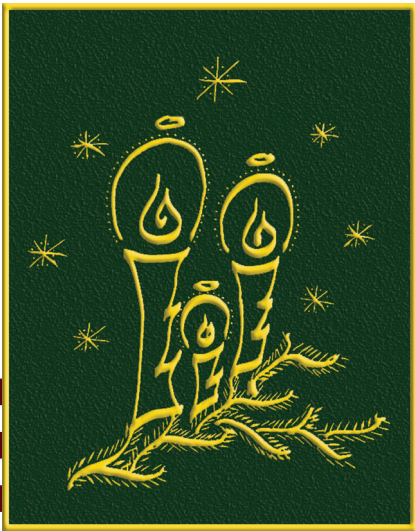

Kunt Anna karácsony

i üdvözlőkártyái

A művészet az átérítés képessége

Kunt Anna, lapszámunk illusztrátora beszél művészetről, mesterekről, BOM-ról

– *Elbűvölőek a karácsonyi képeslapjaid. Mi mindennel foglalkozol még?*

– Mostanában főleg képeket festek – akrillal. Végtelenül élvezem azt a fajta alkotást, mikor nem én akarom létrehozni a képet, hanem hagyom, hogy az önmagát szülje meg rajtam keresztül. Mikor hagyom kikapcsolni örökmozgó, mindent előre megtervezni akaró, maximalista agyam s nem ábrázolni akarok, nem ragaszkodom, nem elvárok, csak hagyom, hogy történjen, ami történni akar a vásznon. Nagyon élvezem ezt a fajta „teremtést”, s igen pozitív visszajelzéseket kapok. Jelenleg is megtekinthető önálló kiállításom a KultúrOsztag Galériában, illetve áprilisra megkaptam a következő felkérést ugyancsak önálló kiállítás létrehozására. Nagyon jó lenne ebből megélhetést is teremteni – de ennek egyelőre nem látom vagy nem ismerem a lehetőségeit, ezért megfelelő munkát is keresek: olyat, ami inspirál, kreatív, megélhetést nyújt és szabadidőt is hagy az alkotásra. Illetve mindig igyekszem valami újat is tanulni, az utóbbi időben operatorködni és vágni segítik a kedvesemnek. S amikor időm engedi a természetben vagyok, kutyázom és zenélgetek.

– *Hol végezted tanulmányaidat, vannak-e mestereid?*

– Bár a kreativitás mindig jelen volt az életemben: festés, faragás, írás, zene,

színészet különböző formáiban, hivatalosan az akadémiai berkekből érkeztem. Az ELTE Irodalom és Kultúratudomány programjában voltam állami PhD-ösztöndíjas hallgató, előtte pedig Miskolcon szereztem mester-diplomát kulturális antropológiából, magyar nyelv és irodalomból, illetve pedagógiából. Majd a „tudomány fellegvárai” után friss levegőre vágytam, szabadidőmben kecskét fejtem, sajtot csináltam illetve szereztem egy méhészt OKJ-diplomát. Ezt hét év francia-angol nyelvű IT-ügyfélszolgálat követte – ami sose tudott közel kerülni hozzám. Most már olyan munkát szeretnék, ami inspirál is. Nagyon meghatározó volt még az életemben, hogy két félévet tölthettem Dániában ösztöndíjasként. Számos művészeti tárgyat vettem kint fel, s olyasfajta művészeti nyitottságot és szemléletet tapasztalhattam meg, ami azóta is inspirál – ennek a tapasztalatnak köszönhetem, hogy nem félek ecsetet ragadni és a mai napig festek. Régebben kifejezetten éhes voltam arra, hogy mestereket találjak, ma már kifejezetten kerülöm, hogy emberi anyagból vétett lényeket túl magas piedesztálra emeljek magamban. Ritka madár az igazi mester. Sokosnak lennie önmagában nagyon kevés: bölcsnek is kell lennie, jó embernek, tudnia és szeretnie kell átadni, szeretnie a diákokat – s nem utolsósorban önma-

gát. Bár ritka madár, de volt szerencsém nagyszerű tanárokhoz. Ezekért nagyon hálás vagyok – s inkább magamban őrzöm a neveiket.

– *Önálló kiállításod van a Kultúr-Osztat Galériában. Szavakba önteni nehéz, de megkísérelnéd megfogalmazni, hogy mit szeretnél a művészetteddel közölni a világgal?*

– Hiszek abban, hogy a művészet az átérítés képessége – amelyre úgy gondolom, mindenki képes, ha meri felfedezni és vállalni magát. S az a tapasztalatom, hogy ha valaki szeretettel fog valamihez, akkor ott nem csak a létrehozói oldalon történik valami, hanem a befogadói oldalon is. Az ilyen dolgok át tudnak érinteni – s annak értéke van, azt nagy dolognak tartom. Az a reményem, hogy a művészetem meg tud érinteni embereket és inspirálni tudja őket, amit valamilyen pozitív módon a saját életükbe is visszaforgathatnak.

– *Milyen emlékeket őrzöl a BOM-ból?*

– Kifejezetten jó emlékeket. Mindig izgalmasnak és gazdagnak tartom az olyan közegeket, ahol különböző tudományterületekről érkező, különböző érdeklődésű, világfelfogású diákok, tanárok, előadók összepezsgetetésére van lehetőség. Továbbá örültem a családias légkörnek, a közvetlen kapcsolatnak a tanárokkal és, hogy olyan helyekre juthattam be, és olyan embereket hallhattam személyesen, ahová és akikre magamtól nemigen lett volna lehetőségem.

– *Mondanál neveket a BOM-ból, akikkel szívesen találkoznál, vagy szívesen olvasnál róluk a Bon-BOM-ban?*

– Cserei Zoli. Illetve – bár nem BOM-os, de számomra emlékezetes BOM-vendég volt, s igen közelinek érzem a világ- és tudománylátását, humort, szarkazmusát – Sári László.

KUNT ANNA

Immár 8 éve, hogy én tervezem a család és barátok számára az éves karácsonyi képeslapokat. Ha kész a terv, irány a nyomda, s ezek a személyes képeslapok várják bel- és külföldön az ismerőseket a postaládáikban. Bár számítógéppel is szeretek tervezni – vonz az egyszerű és erős ábrázolásmód – de az abszolút kedvenc, mikor a kezeimmel festhetek vázsonképeket. Nemrég nyílt festményeimből önálló kiállításom, s áprilisban várom a következőt. Igazán sok örömet és inspirációt ad ez a fajta tevékenység – nagyon szeretném, ha ez a kedves hobbi egyszer megélhetéssé nőhetné ki magát.

Jelenleg a K'Art nevezetű nemrég indult facebook oldalamon tekinthetők meg az alkotásaim.

Elérhetőség: kunt.anna@gmail.com

K'Art

Ugyan ki és minek olvas ma ilyen könyvet?

Victor Hugo Kilencvenhárom

A Bolyaiban miért tartunk ki mégis a „Kilencvenhárom” mellett? Elszánt kritikával olvastam újra a regényt, elmondom, mire jutottam.

Valóban örület ez a Kilencvenhárom! Egy egész Európa sorsára kiható korszak egyetlen esztendő fókuszába sűrített monstre film fut az olvasó szeme előtt három-négyszáz oldalon. A mű 19. századi történelemfilozófiai szövegbe beleszórt „teleregény”, 80 évvel az események után, már a párizsi Kommün utáni második évből. Hugo kései, utolsó regénye, romantikusnak is kései. Elismerem, van jónéhány oldala, ahol próbára teszi a mai olvasót, amikor újra mondja különben már elnagyolt történelmi leckéinket a Nagy Francia Forradalomról. Csakhogy, ami a regény előterében van, azt hol kávéházi és képviselőházi nézőpontból, hol a jövőbe tekintve látjuk, és a sűrű tagolás meg a szövegtípusok váltakozása segít túllendülni a monologikus gondolatfutamon. (Három rész és azokon belül alcímmel ellátott könyvek jelzik, hogy A tengeren, Párizsban vagy Vendée földjén játszódik a cselekmény, ill. ki vagy mi áll a középpontban.) Az elhagyott cselekményszálát Hugo úgy veti fel újra, mintha valóban filmet látna

maga előtt: a szereplők útja, sorsa összefonódik, konfliktusba kerül egymással vagy önmagukkal, kiélezett helyzetek és szélsőséges kimenetek villannak fel minden esetben. Harc, menekülés, pusztulás és pusztítás, veszedelem mindenütt. A kisemberek is válhatnak hőssé, a nagyokról is lecsúszhat a lepel, Hugo pletykál a forradalom és ellenforradalom vezérkaráról. Mivel Napóleon tábornokának fiához illően ismer minden nagyobb összezapást és katonai vezetőt, mondhatjuk, hogy forgatókönyvíróként is megállná a helyét: karaktereket vázol fel gyorsan (ez helyenként megterhelő), helyszíneket ír le; ám drámaírói tapasztalattal tartja kézben az ütközőpontokat, lírai vénája pedig követi kora női olvasóinak az elvárásait. Egy abszolút férfias, férfiaknak, sőt embernek sem való regényvilágban, amikor a régi rend és az új élethalálharcban csap össze, az anyaság és ezzel a gyermek, az ártatlanság és a jövő kerül fontos csomópontokba. Ezzel nyit és ezzel zár a regényfolyam. Már-már mitologikus a történet, ahogyan a tudatlan és földönfutó normandiai parasztasszony, Michele Fleshard megmenekül. A vörös sipkások három gyermekével együtt maguk közé is fogadják. Túléli a kékek bosszúját egy koldus jóvoltából, és anyai ösztönből – vagy

inkább csodával határos módon – végül rátalál a gyermekeire, akiknek megmenekülése a mű sorsfordító eseménye egyúttal. La Tourgue égő várából az a Lantenac márki menti ki őket, aki az egész vendée-i háborút lánggra lobbanította. Egy filmnek itt kellene zárulnia, de a regény legnagyobb dilemmáját, sőt drámai kérdése marad az utolsó három könyvre, amikor „A győzelem után kezdődik a csata”, vagyis a morális igazság felülkerekedik az emberi törvényen, de nagy az ára. A helycserés, váratlan megoldásokból kirakott lezárás minden újabb európai történelmi-társadalmi forradalom súlyos kérdéseit kilógatja egy olyan regényből, amelyik él a görög mitológia és a római jog ránk hagyott örökségével, megemlékezik és emlékeztet a kereszténység erejére, de utal a feudalizmus mélységeire, és már az emberi jogok világába tekint, amikor a jövőbe

néz; egész Európára is gondol. Meg sem számoltam, hány olyan mondata van a regénynek, amit mai szövegrablók motóként idézhetnének, ha olvasnának egyáltalán ilyen könyveket.

Közvetlenül M. Houellebecq cínikus-provokatív Behódolás című regénye után a tematikában, mégiscsak jól üthet ez a Hugo olvasmány: oda-visszavezethetjük általuk a gondolatainkat és vitáinkat az elmúlt kétszáz és kétszáznál több év terében. Ez az európai (itt francia) történelmi térbe kiefesítés nekünk, magyaroknak mindig jót szokott tenni. Aprópó, miközben írok, a cím változatai eszembe juttatják, nekünk is van fogalommal vált évszámunk nem egy, legutóbb a szabad világba kivetett emigráns magyar egyetemi hallgatók írták makacsul betűkkel így: „ezerkilenszázötvenhat”.

Baranyai Katalin

Bon-BOM

2021. december, 11. évfolyam 3. szám

A Bolyai Műhely Alapítvány Bolyai Önképző Műhelyének művelődési-művészeti lapja

Szerkeszti: Balázs Géza

Arculat: Szeberényi Ferenc

Szerkesztőség: 1148 Budapest, Örs vezér tér 11. fszt. 1. E-mail: bom@e-nyelv.hu

A lap elektronikus változata (a korábbi számokkal együtt) elérhető itt:

www.bolyaimuhely.hu

Megjelenik a Petőfi Kulturális Ügynökség támogatásával.

Programtámogató: Nemzeti Kulturális Alap

Alapítva: 2011-ben.

A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság által bejegyzett (internetes) folyóirat.

Markó Béla: *Egy mondat a szabadságról*

*Markó Béla verscímének utalása
(intertextualitása) magától értetődő:
értelmezési terébe hívja
Illyés Gyula versét (Egy mondat
a zsarnokságról).*

De a kifordított versmondat itt az el-
lenkező téma- és formateremtési meg-
oldásra fut ki. Ahogyan a szabadság
romániai kísérlete a megidézett eszten-
dőben (1990) – kisiklik. Egyre inkább a
lelkekben megszülető remény belső for-

radalmáról, a saját magán átlépni képes
kamasz érettségéről és persze az igazi
forradalom elvesztett történelmi lehe-
tőségéről szól. A vers pontos és mentes
a retorikus magyar közhelyektől. Jó, ha
felismerjük ezeket az egyszerre felszik-
rázó pillanatokot, akár a történelmi-po-
litikai, akár a társadalmi-egzisztenciá-
lis, akár a magánélet morális helyzetei
vetnek belé. Hogy minél kevesebb le-
hetőséget szalasszunk el, vagy legalább
lássuk, mi a tét.

Baranyai Katalin

Markó Béla

Egy mondat a szabadságról

Most beszélhetnék persze az egyszerre csak
mindenhonnan felbugyborékoló tömegről,
a sortüzekről, a vérről, a rémületről,
a szétfroccsenő, majd újra összeálló dühről,
arról a különös időutazásról, hogy ezernyi
szilánkra törik szét a tükör, aztán ismét
hibátlan egész lesz, és könyörtelen élességgel
mutatja a diktátor arcát, aki szörnyethalt,
amikor belenézett, de az az igazság, hogy van
egy mindennél pontosabb mondat, így hangzik:
„Apu, én mostantól fogva szívesen tanulom
a románt.” Egy tizennégy éves kamasz
szavai ezek, hozzám szól, engem nyugtat,
belém kapaszkodik ezzel a mondattal,
és én egyetértek vele. Mert ilyen a forradalom.
Lehetséges, ami azelőtt lehetetlennek látszott.
Nagyon szeretném, ha megértenétek ezt ti is,
akik ugyanezen a nyelven beszéltek, mint én,
csak valahol máshol éltek, nem emlékeztek

azokra a réges-régi hazug mondatokra,
amelyeket ez az egyetlenegy őszinte mondat
megpróbált végképp felejtésre ítélni,
de néhány nap is elég volt, hogy kiderüljön,
nincsen még itt az ideje a felejtésnek.
Mint ahogy azt is szeretném, ha ti, akik
azt a másik nyelvet beszélitek, felfognátok,
micsoda esélyt kínált ő végül nektek is,
micsoda lehetőséget szalasztottatok el
egyik pillanatról a másakra, ki tudja,
mikor lesz még egy ilyen alkalom, hogy
már-már belepirulva azt mondja valaki:
„Apu, én mostantól fogva szívesen tanulom
a románt.” És aztán már nem. Hosszú ideig nem.
Ennyi volt a forradalom. Egy mondat.
Ezt a mondatot csúfoltátok meg. Ezt a mondatot
tették tönkre. Mégsem szégyellem. Én sem,
akinek mondták. Ő sem, aki mondta. Legalábbis
így képelem. De ma már nem mondaná.
Ilyen a forradalom. Kimondunk egy mondatot,
amit nem bánunk meg soha, de lassan már
magunk sem értjük, miért jutott eszünkbe.

Markó Béla (*Kézdivásárhely, 1951*) romániai magyar politikus, az RMDSZ kiemelkedő alakja. Költői életműve, szerencsére, a jelek szerint nem jutott mégsem zsákutcába. Ahogyan nemzedéktársa és kritikusa, Báthori Csaba írja: „Markó Béla nemcsak gondolatgazdag-

ságával, formai sokrétűségével, a kisebbségi sorsban is egyetemes szempontokat hangsúlyozó látásmódjával győzi meg az olvasót, hanem magasrendű művészi autonómiájának hitelével is. Ritka példáját nyújtja annak a szellemi típusnak, amely a politikai becsületességgel végzett nyilvános szerep lezárása után képes volt a verbális közéleti 'kéregbeszéd' síkjáról a személyes hangütést sem restellő, az egyén nyomorúságát és hitbéli gyötrelmeit is megszólaltató beszéd magasába emelkedni. Markó Béla politikai szerepvállalása előtt is jóra való költőként él az emlékezetben –, de nagy költővé csak az utóbbi esztendőiben érett.”

A legörömtelibb pillanatok

Herbst Rebeka, a Bon-BOM

*főszerkesztője (2017–2021) válaszol
kérdéseinkre.*

– *Mióta szerkesztetted a Bon-BOM-ot?*
– 2016-ban csatlakoztam Műhelyhez, és már az első hónaptól aktív tagja voltam a Bon-BOM szerkesztőségének. A főszerkesztői feladatokat 2017 őszétől vettem át.

– *Milyen nehézségekkel kellett megküzdeni?*

– Sokszor halljuk a BOM-ban: a legnagyobb előnye és hátránya is egyszerre az, hogy önképzőkör. A Bon-BOM követte a foglalkozások dinamikáját, a lelkesebb időszakokban több reflexió és cikk született, de a vizsgaidőszakok alatt olykor csak keményebb munka eredményeként tudott megjelenni egy-egy szám. De büszke vagyok arra, hogy ezek a nehézségek sosem voltak áthidalhatatlanok, és a bolyaisokat minden foglalkozás előtt a legfrissebb Bon-BOM várta a moziban.

– *Milyen örömteli, emlékezetes pillanatokat szerzett neked a lap?*

– A legtöbbet, a legörömtelibb pillanatok a munkatársaimnak köszönhettem. Ugyan a Bon-BOM-ot nem egy állandó szerkesztőség készíti, mégis voltak olyan aktív és alumnus tagok, akik lelkesen közreműködtek a legtöbb szám elkészítésében. Telek Zsuzsinak nemcsak több cikket köszönhetünk, de rengeteget segített a tördelésben is. Rácz Dorka szá-

mos népszokás eredetét mutatta be a lap hasábjain, a hagyományok szeretetét, azok megőrzésének fontosságát hitelesen és érdekfeszítően közvetítette az olvasóknak. Nem áll távol a tőle a tudományos ismeretterjesztés sem, biológus hallgatóként írt közérthetően az őt épp foglalkoztató témákról. Nagy Tibi úgy tud írni a filmekről, hogy szinte látjuk magunk előtt a jeleneteket (de cikkei elolvasása után biztosan megnézzük őket), Szerémi Kristóf szövegeiben pedig gyakran más megvilágításba helyezi vagy rendszerezi történelmi ismereteinket.

– *Miért hagyod abba, és milyen új feladatok várnak rád?*

– Szükség van arra, hogy a Bon-BOM megújuljon, és szeretném átadni a helyet az aktív hallgatók számára. Továbbra sem távolodnék el az irodalomtól, a szövegektől, a szerkesztéstől, ahogy a Bolyaitól sem. A foglalkozásokon és a könyvklubokon ugyanúgy találkozhatunk, utóbbin nagyon izgalmas olvasmányokkal várjuk a hallgatókat Alexával.